

figyelőszolgálat

Ebben a rovatban folyamatosan közöljük a külföldi szaklapok műszaki könyvtárakat érdeklő folyóiratcikkeit, továbbá a könyvtártudományi és dokumentációval foglalkozó szakírók ismertetését.

11/K

002:5/6

L'organisation de la documentation scientifique. Études par J.C. Gardin, Eric de Grolier, F. Levéry et l'Association Nationale d'Études pour la Documentation Automatique. /A.N.E.D.A./ Publ. avec le concours de Centre National de la Recherche Scientifique, Paris, Gauthier-Villars, 1964. XVIII, 271 p. /Documentation et information./

Egy adománynak köszönhető, hogy a Centre National de la Recherche Scientifique /Tudományos kutatás nemzeti központja/ 1962-ben megalapította a "Tudományos dokumentáció" nagydíját. Az alapítványozó kívánsága az volt, hogy ez a díj a tudományos dokumentációval kapcsolatos új gondolatok kifejtésére ösztönözzön.

A zsűri nem ítélte oda a Nagydíjat, hanem azt kérte, hogy azt annak a három értekezésnek a szerzője között osszák fel, akiknek műveit a "Documentation et information" c. sorozatnak ebbe az új kötetébe kiadásra ajánlotta.

Mind a három szerző ugyanarról a tárgyról ír. Félő lehetne tehát, hogy előfordulnak bizonyos ismétlések. Meg kell azonban állapítani, hogy ezek száma elenyésző, a szerzők egyéni gondolkodásmódja és sajátos stílusa kizárja az egyhangúságot. Éppen abban rejlik kiadványuk érdekessége, hogy mindegyik szerző fokozatosan közelíti meg a tudományos dokumentáció szervezését érintő problémákat. Az olvasók így a dokumentációs szervezés háromféle koncepciójával találkozhatnak. Sajnálatos, hogy a szerzők ugyanazokat a szavakat nem mindig ugyanabban az értelemben használják, éppen a mű jellegénél fogva azonban nem lehetett szó a terminológia egységesítéséről. Az olvasók észrevehetik a lényegre vonatkozó hasonlóságokat és eltéréseket, és ezeket összevethetik saját személyes nézeteikkel.

12/K

007/022/
002/022/

CROS, R.C. - GARDIN, J.C. - LEVY, F.: L'automatisation des recherches documentaires. Un modele général, le "Syntol". Centre National de la Recherche Scientifique, Maison des Sciences de l'Homme. Paris, Gauthier-Villars, 1964. 261 p. /Documentation et information/

A különböző gépek alkalmazása a tájékoztatási anyag tárolásában és keresésében már nem újdonság; a működtetés eszközeinek sokfélesége azonban mind a módszerek, mind a berendezések tekintetében inkább látszólagos, mint reális. Ma az automatizált dokumentálás területén bizonyos általános intézkedések állapíthatók meg, amelyek nincsenek kapcsolatban sem az alkalmazás területével, sem pedig a szóbanforgó géppel. Ezt a célt tűzték ki maguknak ennek a munkának szerzői.

A bemutatott modell a következőkre vonatkozik:

a/ Indexelési módszerek kulcsszavak vagy "descriptorok" segítségével, többféle változatot véve tekintetbe, a működő jelentéstani vagy mondattani szervezetek természete és terjedelme szerint;

b/ a dokumentumok elemző feldolgozásának automatizált módszerei, amikor is a dokumentumok e módszerek egyike vagy másika szerint kerülnek indexelésre. A felhasznált gépek skálája a szuperponálható lyukkártya-kartotékoktól a legnagyobb teljesítményű elektronikus számítógépekig terjed.

Maga a kísérletezés külön fejezet tárgyát képezi, amelyben a nyilvántartott dokumentumok jellegzetességeit ismertetik, továbbá a használt indexelési formákat, az automatizált elemző rendszer hatékonyságát stb. A munka a folyamatban vagy a tervezés stádiumában lévő alkalmazások összefoglalásával fejeződik be, az előzőekben ismertetett módszertani keretben.

13/K

016:371.68

Audio-vizuális technikai és módszertani bibliográfia.1. Szerk.: Karácsonyi Géza. Bp. 1964. OMKDK, 92 p.

Az OMFB "Információközlés audio-vizuális technikai eszközei és módszerei" témabizottsága és az OMKDK Műszaki Tudományos Film Tájékoztató Központja új szakirodalmi tájékoztató sorozatot indított "Audio-vizuális technikai és módszertani bibliográfia" címen.

A sorozat 1.kötete az 1945 és 1963 között megjelent, Magyarországon megtalálható külföldi szakirodalom válogatott anyagát adja közre. A kötet két fő részre tagolódik: az első részben a könyvek, míg a második részben a folyóiratcikkek bibliográfiai adatait találhatjuk betűrendben. A hagyományos bibliográfiai forma mellett két új kezdeményezést is találhatunk e kiadványban. A könyvek és folyóiratcikkek betűrendes jegyzékétől különválasztva találjuk a tartalmi kivonatokat. A bibliográfiai adatokra csak az azonossági szám utal. Első pillanatra szokatlannak tűnik ez a megoldás, de a tartalmi kivonatok folyamatos olvashatósága kárpótolja a hagyományokhoz ragaszkodó érdeklődőket.

A vizuális beállítottságú szakemberek részére a könyv és folyóiratcikkekről "Áttekintő táblázat" készült, ahol a művek bibliográfia-

fiai adatai oszlopos bontásban találhatók, s így a feldolgozott szakirodalom különféle szempont szerinti csoportosítása gyorsan lehetővé válik.

Az új kezdeményezések mellett természetesen a tárgymutató is megtalálható.

Az audio-vizuális irodalom e sokoldalú feltárása teszi használhatóvá a sorozat első kötetét. /Sz.T./

14/K

016:413.232:53+62

Foreign-language and English dictionaries in the physical sciences and engineering. A selected bibliography 1952 to 1963. Washington, United State Department of Commerce, National Bureau of Standards, 1964. 189 p.

MARTIN, Tibor W. a National Bureau of Standards Library magyar származású könyvtárosa az intézmény szótár-gyűjteményének kibővítése érdekében végzett gyarapítási munkája melléktermékeként összeállította az utóbbi 12 évben 48 nyelven megjelent természettudományos és műszaki szótárakból, terminológia gyűjteményekből, enciklopédiákból 2800 tételt tartalmazó szótár-bibliográfiáját. A szerzőt a bibliográfia összeállításában az a célkitűzés vezette, hogy az amerikai olvasó számára a műszaki fejlődés gyorsulása, a modern tudományt jellemző diszciplína összefonódások, a tudományos-műszaki információ elterjesztése következtében megnőtt szakszótár irodalomból a legkorszerűbb bibliográfiai kézikönyvet alkossa.

A kiadvány összeállításában a válogatási szempontok a következők voltak: kronológiai, amely szerint 1950 előtt megjelent szótárt nem vett figyelembe; tárgyköri, azaz a fizikai és műszaki tudományok szótárai kerültek a bibliográfiába /tehát a természettudományokból a biológiát, az alkalmazott tudományokból a mezőgazdaságot kizárta/. A bibliográfia csak "szak"-szótárakat és a célkitűzés angol nyelvű orientációját tekintve, kizárólag angol nyelvű vagy angol nyelven is közlő szótárakat foglal magába. A szerző az előzőekben felsorolt válogatási szempontok érvényesítése mellett nem törekedett teljességre, mégis a szótár és lexikon irodalomkörén tulmenően végzett /nemzeti bibliográfiák, periódikák, kézikönyvek stb./ széleskörű és gondos kutató munka a szótárbibliográfia-irodalom egyik leggazdagabb /2800 tételt számláló/ és legkorszerűbb kiadványát eredményezte.

A bibliográfia szerkezete világos, áttekinthető. Címanyagát 48 tárgykörbe /betűrendben egymásután következő/ osztja, egy-egy tárgykörön belül a nyelvek, majd azon belül a szerző /testületi szerző/ ill. a cím betűrendje az irányadó. Az adatok kikeresését gondosan és sokoldalúan szerkesztett indexek /több rövidítési; szerző; cím szerinti; tárgyköri/ és bibliográfiai hivatkozások jegyzéke segíti elő. Megjegyezzük, hogy a nyelvi betűrendben a címek áttekinthetőségét zavarja és sorrendet komplikálja a testületi szerző rendszóként való alkalmazása. Nem tűnik következetesnek az az elrendezési elve sem, hogy míg a bibliográfiában ugyanazon szójegyzék több tárgykörben előfordul, a tárgymutatóban csak egyetlen helyen van feltüntetve.

Közelebbről megvizsgálva a bibliográfiában a "rövidítések és

betűszavak" tárgykörének és a magyar nyelvű szótáranyagnak a képviseltségét, megállapítható, hogy a kimerítő és szinte hiánytalanak mondható adatközlés mellett a válogatási kritériumok alkalmazásával a szerző a szótárbibliográfia irodalom egyik leggazdagabb kiadványát alkotta. A bibliográfiai adatközlési módok, a rövidítések ésszerű és következetes alkalmazása, nyelvi sajátosságok feloldása az angol nyelv szempontjából a tudományos könyvtári igényesség elvét kielégítően érvényesülnek a bibliográfia szerkesztésében. Megemlítjük, hogy az OMKDK egyetlen kiadvánnyal szerepel a bibliográfiában: CSIKOLY: /tévesen; helyesen: CSIKELY/ Nyolcnyelvű címfelvételi szótár. Bp.OMK, 1954.

A kiadvány előállításánál, szerkesztésénél a gépesítési lehetőségeket bőségesen kiaknázták. Az adatokat lyukkártyára vették, nyelvi és tárgyköri kódolás alapján gépi uton különféle szempontok szerint szelektáltak, jegyzékeket készítettek, majd foto-ofszet nyomással sokszorosították a bibliográfiát. Éppen a gépi feldolgozás nyújtott módot a kutató-kereső munkát elősegítő változatos index kiegészítések elkészítéséhez, /bár maga az index tipográfiaiilag már nem közvetlenül tabulálás eredménye!/ A gépi adatfeldolgozás alkalmazása utján nyert tipográfia a "szem" számára nem ad vonzó publikációt. A világos szerkesztési elvekkel készült bibliográfia tipográfiáját a tabulálás összefolyóvá teszi, az adatok kiböngészése olykor nagyított igényel. /D.É./

15/K

016:8-4

A magyar műszaki egyetemeken elfogadott doktori disszertációk jegyzéke 1958-1963. Szerk.: Léczesné, Mesterházi-Nagy Márta. Bp.1964. Tankönyvk. 195 p. /Budapesti Műszaki Egyetem Központi Könyvtára/

A műszaki tájékoztatás fehér foltjainak eltüntetése szempontjából igen fontos, hogy a műszaki könyvtárak - és rajtuk keresztül az érdekelt szakemberek értesüljenek a hazai műszaki egyetemeken elfogadott doktori értekezésekről és azokhoz hozzá is juthassanak. Mivel ezek a disszertációk sok iparilag hasznosítható eredményt is közölnek, feltárásuk és terjesztésük - az előszó szavaival - "nem csak tudományos, hanem népgazdasági szempontból is fontosnak mondható".

A 183 disszertáció adatait tartalmazó bibliográfia a Budapesti Műszaki Egyetemen, a budapesti Építőipari és Közlekedési Műszaki Egyetemen, a miskolci Nehézipari Egyetemen és a Veszprémi Vegyipari Egyetemen 1958 január 1. és 1963 december 31. között elfogadott disszertációk jegyzékét tartalmazza. Az egyetemenként, azon belül pedig karonként csoportosított anyag egyes tételei a következő adatokat közlik: sorszám - a BMÜEKK-ben megtalálható disszertáció raktári jelzete - szerző - cím - megjelenési adatok /hely, év, terjedelem/ - bibliográfia - ETO jelzet - címfordítás angol, német és orosz nyelven - magyar nyelvű annotáció, ill. kivonat. A kötet végén név- és tárgymutató található.

A szép kiállítású, nyomdai uton előállított kötet a műszaki termelési könyvtári hálózat és a műszaki dokumentációs hálózat fontos segédanyagvet kapott kézhez tájékoztató munkájához. Hasznosítását megkönnyíti, hogy a BMÜEKK többszáz példányt adott át a hálózat részé-

re díjmentesen. /Kiküldése folyamatban van, esetleges további példányok igényelhetők közvetlenül a BMÜEKK-től./

/B.S./

16/K

026.001.6

D. Förderung des wissenschaftlichen Bibliothekswesens. 89-100 p.
= Bericht der Deutschen Forschungsgemeinschaft über ihre Tätigkeit vom 1. Januar bis zum 31. Dezember 1963. Bad Godesberg, 1964. 344 p.

Egy 1964. januárjában közzétett jelentés /Empfehlungen des Wissenschaftsrates zum Ausbau der wissenschaftlichen Einrichtungen. T.2: Wissenschaftliche Bibliotheken. Jan. 1964./ beszámol a nyugatnémet tudományos könyvtárak helyzetéről, válaszol a közeljövő konkrét feladatait és a jelenlegi állapot megjavításának követelményeit. A tudományos könyvtárügy területén a központi összefogó szerv szerepét a "Forschungsgemeinschaft", a feladatok kidolgozását pedig a "Kommission des Vereins Deutscher Bibliothekare" számtalan bizottság és albizottság útján látja el. Ez utóbbi elsőrendű célja: egy általános koncepció kidolgozása, pénz és szükséges intézkedések biztosítása, a bel- és külföldi eredmények figyelemmel kísérése. Egyben ezek voltak azok a szempontok, melyek a könyvtári bizottságok 1963. évi működését az alábbi intézkedési területeken meghatározták:

- a/ a külföldi irodalom beszerzése;
- b/ központi folyóiratkatalógusok;
- c/ központi szakkönyvtárak;
- d/ katalógizálás fejlesztése;
- e/ az irodalom hozzáférhetőségének és a tájékoztatásnak a megjavítása;
- f/ a könyvtárügy racionalizálása.

E fejlesztési célokra a rendelkezésre álló összeg 2 811 412 DM /1962: 2 558 110 DM/ volt.

A külföldi irodalom beszerzése terén elsősorban arra törekedtek, hogy az előző évekenél meghatározottabb, szilárdabb elveken alapuló, szélesebbkörű munkát fejtsenek ki. A beszerzett folyóiratok száma 318 /1962: 353/ új címmel gyarapodott, ezzel együtt a vásárolt folyóiratfélések száma 6366 /1962: 6053/. Vásárlásukra fordított összeg: 281 289 DM /1962: 258 547 DM/. A monográfiák beszerzési száma a vásárlásukra fordított összeggel együtt csökkent. /1963: 607 784 DM, 27 210 kötet; 1962: 613 378 DM, 30 020 kötet/, jóllehet az intézkedések e számok növelését irányozták elő.

Változás történt 1. a svéd nyelvű irodalom gyűjtésének helye tekintetében, mivel e feladatot a kieli Egyetemi Könyvtár vette át, és ezzel együtt vállalta az összes skandináv ország szakirodalmának gyűjtését; 2. folyóiratrendelések egyeztetése terén ugy intézkedtek, hogy a folyóiratbizottság csak a "vitás" ügyekkel foglalkozzék és azokban döntsön.

A központi szakkönyvtárügy területén a legfontosabb fejlesztési törekvések a szakterületeknek megfelelő központi könyvtárak, információs központok, kölcsönzési intézmények továbbvitelére, ill. létrehozására irányultak, különös tekintettel a kereskedelmi forgalomba nem kerülő kiadványok hozzáférhetőségének biztosítására. Így pl. 1958-ban a "Forschungsgemeinschaft..." ösztönzésére a Hannoveri Műszaki

Főiskola Könyvtára mellett létrehozták a Műszaki Információs Könyvtárat, melynek 1963. évi beszerzési kerete: 260 000 DM volt. Ebből 237 000 folyóirat /9200 féle/, 80 000 monográfiák /4200 kötet/ vásárlására ment. A folyóiratok közül 800 a Szovjetunióból, Csehszlovákiából és Lengyelországból jön. Továbbfejlesztették az oroszból fordított folyóiratcikkek karton-rendszerű nyilvántartását is.

A németek nagy központi folyóiratkatalógusának, a "Gesamtverzeichnis ausländischer Zeitschriften und Serien /GAZS/"-nek a kiegészítő kötetekre és index-kötetekre 100 000 DM-et fordítottak.

Az irodalom jobb hozzáférhetősége érdekében kitűzött cél, mely a kutatási jelentések katalógus útján történő feldolgozását tervezte /többek között a folyóiratokban közzétett kutatási jelentéseket is/, nem valósult meg. Mindössze a Hannoveri Műszaki Főiskola Könyvtárában kezdték el a munkát.

Abból a felismerésből, hogy a szakkatalógus nem tud minden részletre kiterjedő választ adni, szükségessé vált a felvilágosító szolgálatok szakemberekkel való megerősítése. A Tudományos Tanácsok az egyetemi könyvtárak számára 4, a műszaki főiskolák számára 2 személy alkalmazását javasolják.

A "Forschungsgemeinschaft..." egyik legfontosabb feladatának a könyvtárak racionalizálását tartja. Egy beszámoló /1963.febr./ ismertetette a modern technikai segédeszközök - különösképpen az elektronikus adatfeldolgozó gépek - könyvtári alkalmazási lehetőségeit. 7 nagy könyvtárban 125 000 DM birtokában kísérletek folytak, és ennek eredményeként két alkalmazási területet látnak egyelőre, mégpedig: 1. könyvkölcsönzés; 2. katalógusok előállítása.

A beszámoló évében 78 országból, 1189 partnerrel tartottak kiadványcsere kapcsolatot. A legtöbb folyóiratot csere útján a keleteurópai országokból, Japánból és Kínából kapták. A monográfiák nagyobb része pedig Lengyelországból és Kínából érkezik. Franciaországból csere útján 2367 doktori disszertáció érkezett. /D.É./

17/K

778.1/022/
002/022/

Manuel pratique de reproduction documentaire et de sélection.
Publ. sous la dir. de Paul Poindron. Fédération Internationale de Documentation. Paris, Gauthier-Villars, 1964. 345 p. /FID publication 353.no./

Ez a kézikönyv bármilyen intézményben dolgozó könyvtárosoknak és dokumentalistáknak szól, de haszonnal forgathatja az irattáros és számos más területen dolgozó is. Olvasása különösképpen ajánlatos a könyvtáros- és dokumentalista tanulóknak, vagy azoknak, akiknek tudása töredékes, és a kérdéseket összefoglalóbb módon akarják megközelíteni. A kézikönyv nagyrészt azoknak a gyakran összetett kérdéseknek az összefoglalása, amelyek az utolsó évek folyamán jelentősen kifejlődtek, s növekvő fontosságuakká váltak a könyvtártudományi és dokumentációs munkában.

A könyvet azonban konzultálás céljából is készítették, a használó megtalálja benne minden eljárásról a rövid, de viszonylag teljes leírást, a hangsúly az alkalmazáson van, és a tisztán műszaki rész a lehető legminimálisabbra korlátozódik.

A kézikönyv tájékoztatói eszköz: szerzői segíteni kívánják a használókat az eljárás kiválasztásában, de nem céljuk - ami egyébként veszélyes is lenne - hogy gyakran hasonló, de sohasem teljesen azonos problémákra kész megoldásokat adjanak.

+++⁺+++

F O L Y Ó I R A T S Z E M L E

92

001.815/05/.002.5:681.14-521

A permutációs mutató elkészítése betűrendes könyvelő-lyukasztógépek segítségével. - /Подготовка пермутационного указателя с помощью алфавитного штепсельно - перфорационного машин/ - CSERNÜJ, A.I. - MACAK, N.M. - KUZNECOVA, E.K. - NTI, 4.sz. 1964.ápr. 20-29.p.

A VINITI tudományos-módszertani osztályán kísérletet végeztek a permutációs mutatók elkészítésére a betűrendes könyvelő-lyukasztógépeken. Erre a célra egyszerű sémát dolgoztak ki. A kísérlet megmutatta, hogy a kidolgozott technológiai séma teljesen megfelel a folyó publikációk rendszeres elkészítésére. Minőségi szempontból a permutációs mutatók nem maradnak el a hasonló külföldi mutatók mögött, amelyek elkészítésére nagy elektronikus számítógépeket használtak.

Kitűnt az is, hogy a betűrendes könyvelő-lyukasztógépeknek nagy lehetőségei vannak a tudományos tájékoztatói folyamatok gépesítésében.

A permutációs mutatók - más szóval kulcsszavas mutatók a mikro-szövegben - elkészítésére fordított idő rövidítése céljából az egyik műveletet célszerűen nem kézzel, hanem kártyaválogató géppel kell végezni. /P.S./

93

001.815:681.61:676.816.5

Lyukszalag alkalmazása az Atomenergiaügyi Kormánybiztosság központi dokumentációs szolgálatában. - /Application de la bande perforée au service central de documentation du commissariat à l'énergie atomique/ - CHONEZ, A. - UFOD - La Documentation en France, 32.k.2.sz. 1964.márc.-ápr. 3-38.p.

Két periodikus kiadvány - Bibliographie Scientifique Hebdomadaire és a Physindex - előállításánál alkalmaznak Flexowriter lyuk-